

ABD Üniversitelerindeki Gazze Protestolarının Düşünsel Arka Planı

Cemil AYDIN, 30 Ağu, 2024

<https://bulten.isam.org.tr/abd-universitelerindeki-gazze-protestolarinin-dusunsel-arka-plan/>

North Carolina Üniversitesi Chapel Hill Dini Araştırmalar'dan Profesör Juliana Hammer'ın polisin sert müdahalesinden öğrencilerini kurtarıırken

ABD'deki pek çok üniversitede olduğu gibi, son 11 yıldır hocalık yaptığım North Carolina Üniversite kampüsünde de 26 Nisan Cuma sabahı, Filistin halkına karşı yapılan katliamı protesto eden bir grup öğrenci, ABD hükümetinin ve üniversite yönetiminin bu süreçteki iş birliğini kınamak amacıyla bir çadır yerleşkesi kurdular. Öğrencilerin üniversite yönetiminden talepleri, 1980'lerde bu kampüste Güney Afrika'daki ırk ayrımı sistemine karşı yapılan eylemleri hatırlatıyordu: Üniversitenin milyarlarca dolarlık vakfının yatırımlarının, İsrail'in yürüttüğü katliama karışan silah şirketleri ve kurumlarla olan ilişkilerinin ifşa edilmesini ve bu yatırımların tamamen sonlandırılmasını istiyorlardı. Zira öğrenciler ödedikleri harç paralarının bir katliama katkıda bulunmasına karşı çıkmaktaydı.⁽¹⁾ Ayrıca üniversite yönetiminden, Filistin halkının haklarını savunmak adına, katliama ortak olan tüm akademik kurumlarla ilişkilerini kesmesini talep ettiler. Çünkü Güney Afrika'daki ırk ayrımcılığına dayanan beyaz azınlık rejimi de uluslararası baskılar sonucunda Nelson Mandela'yı serbest bırakmış ve özgür seçimlere geçilmesini kabul etmişti.

30 Nisan'a kadar olan dört gün boyunca, kampüs merkezindeki çadırlarda eğitimine devam eden ve geceyi burada geçiren öğrenciler, düzenledikleri faaliyetler sayesinde, üniversite tarihinin en canlı öğretim ve tefekkür tecrübelerinden birini yaşattılar. Öğrenciler hiçbir dersi ve normal eğitim sürecini ihlal etmedikleri gibi temizlik ve düzen bakımından okul idaresinden bile daha titiz davrandılar. Ancak, 30 Nisan Salı sabahı gün doğarken, üniversite idarecileri,

1980'lerin ortalarındaki Güney Afrika'daki ırkçılığa dikkat çeken protestoları engellemek için çıkarılmış "Kampüs içindeki çimenlerin üzerinde daimi çadır kurulamaz" yasağını bahane ederek, eyaletin çeşitli yerlerinden getirtilen ve askerî silah ve mühimmat taşıyan yüz kişilik bir polis gücünün zorbalığıyla çadırları dağıttılar. Yeni uyanan birçok öğrenciyi tutuklayıp haklarında dava açtılar ve okuldan uzaklaştırma cezası verdiler.(2)

Bu zorba müdahaleden kısa bir süre sonra, üniversite rektörlüğü tüm üniversite camiasına gönderdiği e-mailde, polisin dağıttığı çadırların fotoğraflarını propaganda amacıyla ekleyerek, öğrencilerin okulda kargaşa ve düzensizlik yarattığını ve bu nedenle okul tarihinde ilk defa kampüse dışarıdan silahlı polis getirdiklerini iddia etti.(3) Yönetimin bu zorbalığı karşısında tepki gösteren kampüs topluluğu, aynı salı günü öğleden sonra, Ekim ayında başlayan katliam süreci sonrasındaki en büyük katılımlı Filistin yanlısı gösteriyi düzenledi. Ancak, öğrencilerin süregelen bir katliamı protesto eden ahlaki duruşlarına karşı, yönetim daha da sertleşip, kampüste Amerikan bayrağı yerine Filistin bayrağı dikilmesini engellemek iddiasıyla bu gösteriyi de zorbalıkla dağıtıp, okulda mezuniyet törenine kadar daha fazla gösteri olmasın diye tüm yeşil alanların etrafını hapisane gibi metal barlarla çevirdi.

Uzun yıllardır hem İslam tarihi hem de modern Ortadoğu tarihi üzerine ders veren bir hoca olarak kampüsteki kampı ziyaret edip, o günkü derslerimi sınıf yerine çadırlar bölgesinde açık havada yaparak, gösterilere katılan öğrencilerin çoğuyla sohbet etme imkânım oldu. Ayrıca bir konferans vesilesiyle gittiğim Harvard Üniversitesi kampüsündeki protesto çadırında uzun süre öğrencilerle sohbet edebildim. Bu gözlemlerim ışığında, Gazze katliamına karşı çıkan öğrenci protestolarının entelektüel ve siyasî tarih açısından önemli gördüğüm bazı özelliklerini İSAM Bülteni okuyucularıyla paylaşmak istedim.

Protestocular, Polk Place'teki bayrak direğine monte edilmiş bir Filistin bayrağını korumak için kollarını birbirine kenetliyor

Bernard Lewis'in Kâğıttan İktidarında Edward Said'in Mirasçısı Öğrencilerin Gazze Direnişi

Kamp bölgesine gittiğimde dikkatimi ilk çeken husus öğrencilerin din, dil ve etnik geçmiş bakımında çeşitliliği oldu. Gösterilere müslüman, Arap ve siyonist olmayan yahudi öğrencilere ek olarak çok sayıda Asya ve Afrika kökenli Amerikalı öğrenci, Amerikan yerlileri ve tabii ki Avrupa kökenli beyaz Amerikalı öğrenciler de katılmıştı. Liderlik eden ve konuşma yapanlar arasında ise kadın öğrenciler üçte iki çoğunluğu temsil ediyordu. Gazze'deki katliamı protesto eden öğrencilerin din, dil ve etnik kimlik açısından çeşitliliği ve iş birliği, ABD'deki İsrail yanlısı gruplar için bu öğrenci hareketinin en çok rahatsız eden tarafı olmuştur. Zira işgal ve katliam karşıtı gösterileri sadece Arap ve müslüman kökenli öğrencilere mahsus kılmak isteyen ABD'nin İsrail yanlısı elitleri, bir hak arama, eşitlik ve özgürlük meselesini ideolojik bir çarpıtmayla binlerce yıldır süren bir medeniyet ve din çatışması olarak göstermeyi amaçlıyorlardı. Böylece, Filistin'in haklı davasının meşruiyetini, bunu güya binlerce yıl devam eden müslümanların yahudi ve Batı karşıtlığı olarak sunarak yaftalayıp, ezmek istiyorlardı. Filistin yanlısı gruplarda siyahi ve Amerikan yerlilerinden öğrencilerin olması, ABD'nin narsist bir şekilde kurguladığı "Eskiden ırkçı bir ülke olabiliriz ama zamanla bu tür hastalıklardan arınıp, herkese hakkını veren özgür ve ahlaki bir ülke olduk" hikâyesine gölge düşürdüğü için, bu öğrenciler özellikle cezalandırılıp ötekileştiriliyordu.

İsrail'in işgali altındaki Filistin halkının haklarını savunan öğrenciler, Edward Said'in oryantalizm ve İslamofobi ilişkisini ortaya koyduğu kitabındaki hümanizm geleneğinin mirasını sahiplenirken, onları baskı altına almaya çalışan ABD yönetimi ve üniversite yöneticileri ise 1978 Camp David Antlaşması sonrası Henry Kissinger ile özdeşleşen siyonist politikaları meşrulaştıran ve Bernard Lewis ile Samuel Huntington'un tezleriyle desteklenen medeniyetler çatışması tezine sarılıyorlar.⁽⁴⁾ Bu açıdan ABD'de Biden'ın konuşmalarından, üniversite rektörlerinin açıklamalarına kadar pek çok beyanat, Filistin'in hak taleplerini anti-semitizm, yahudi düşmanlığı ve medeniyet çatışması tezine indirgemekte ve inkâr etmektedir. Buna karşın öğrenciler, uluslararası ilişkileri medeniyet çatışması tezleri ile değil, ırkçı olmayan ve her insanın evrensel haklara sahip olduğunu savunan bir çerçevede ele alıyorlar. Daha da önemlisi, kamplarda Edward Said ve diğer sömürge ve ırkçılık karşıtı düşünürlerin eserlerini okuyan öğrenciler, Said'in hümanizminin sekülerizm vurgusunu aşan, dinî ibadetleri ve değerleri de kucaklayan bir toleranslı hümanizm sergilemekteydiler. Kamp sakini öğrenciler, temizlik, su ve yiyecek gibi konulardaki başarılı lojistik organizasyona ek olarak, her sabah kamp programını ilan ettikleri tabloya muhakkak tüm namaz vakitlerini ya da hıristiyan ve

yahudi ibadet saatlerini eklemeyi ihmal etmiyorlardı. Kamp sırasında sohbet ettiğim hıristiyan erkek bir öğrencim, bu dört gün boyunca kampta yaşarken, hayatında ilk defa Cuma namazı hutbesi dinleyip, aynı gece bir yahudi öğrenci grubunun Şabat yemeğine de katılarak, o güne kadar hiç olmadığı kadar diğer dinî gelenekler hakkında bilgi edindiğini ifade etti. Filistin yanlısı öğrenci kampları, idareciler tarafından sahte bir şekilde anti-semitik olmakla suçlandıkları için, kampa katılan anti-siyonist yahudi öğrenciler özellikle kendi dinî geleneklerini ifade eden sembolleri ve törenleri sergileyip, yahudilik ve siyonizmin aynı anlama gelmediğini vurgulamak istiyorlardı.(5)

Filistin yanlısı öğrenci kampındaki adalet ve özgürlük vizyonuna dair konuşma ve sohbetlerin öğrettiği en önemli ders, öğrencilerin sürekli eleştirdikleri Amerikan dış politikasındaki İsrail yanlısı tutum ve yahudi lobisinin ortaya yaydığı tezlerin, Camp David Antlaşması sonrasında Bernard Lewis'in akademik İslam düşmanlığı tezlerinin bugüne kadar gelen zehirli mirası olduğudur. 1980'lerin sonunda soğuk savaş sona erdiğinde, Amerikan askerî gücünün Sovyetler karşısındaki zaferi, Türkiye'de bir zamanlar bir gazetenin ana başlığının altında yer alan "Hak geldi bâtil zail oldu" tezine benzer bir şekilde yorumlanıyordu. Güya ABD sadece askerî ve ekonomik gücüyle değil, ahlaki doğrularıyla, özgürlük ve adaletle temsil ettiği değerler sayesinde soğuk savaşı kazanmıştı ve bu tezi hem akademik ve hem siyasî dile hâkim olmuştu. Francis Fukuyama'nın "Tarih'in Sonu" tezi de tam da bu fikri işlemekteydi: Batı'nın temsil ettiği güya özgürlük ve liberal demokrasi ilkelerinin Doğu blokuna karşı nihai zaferini kutlar gibiydi.

Harvard Üniversitesi'ndeki Gazze protestolarından görüntüler

Bu kendine âşık, narsist Batı tarih tezinin örtmeye çalıştığı en önemli gerçek, 1970’li yıllarda Filistin davası üzerinde yapılan uluslararası diplomasi ve savaşlar vesilesiyle, ABD’nin askerî ve siyasî gücünün, ahlaki olarak haklı taraf olan Filistin’in hakkını çiğnemek için İsrail’in yanında kullanılması ve bu uğurda Camp David Antlaşması’nın önemi idi. 1980 yılına kadar, sadece Arap ve müslüman ülkeler değil, tüm Afrika ve Asya ülkeleri ve hatta Latin Amerika ve sosyalist ülkeler de Filistin’in haklı davasını desteklemiş ve 1975 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda, İsrail’i Güney Afrika’daki ırkçı rejime benzeten, “Siyonizm ırkçılığın bir türüdür” yasasına evet oyu vermiştir. Filistin yanlısı Afrika ve Asya ülkelerinin ya da üçüncü dünya ülkelerinin perspektifinden bakıldığında, Filistin davası haklıydı, İsrail’in sömürgeci işgali ise bătıldı. Kissinger diplomasisi, Amerika’nın askerî ve siyasî gücünü İsrail’in işgalinin sigortası ve garantisi yaparak, Filistin’in kurtuluşu için önemli olabilecek tek önemli askerî güce sahip Mısır’ı pasifleştirip, İsrail’in işgaline tehdit oluşturacak bir konumdan çıkarmıştı. ABD liderliğinde İsrail ile Mısır arasında barış antlaşması imzalanırken, Filistin’lerin haklı adalet talepleri inkâr edilip, İsrail’e bundan sonra işgaline yönelik hiç bir askerî tehdit olmayacak garantisi verilmiş oluyordu. Zaten ondan sonra ABD’nin İsrail’e Filistinlilerin bağımsızlık talebini çiğnemesi için verdiği sonsuz destek, İsrail yönetimini herhangi bir taviz vermeden işgali devam ettirip yaygınlaştırmaya teşvik ettiği gibi, üçüncü dünya ülkelerinin gözünde bătılın hak karşısındaki zaferi olarak görülmüştü.

1970’lerde sistemik hale gelen ABD destekli İsrail’in Filistin işgali ve zulmü bağlamında, Edward Said *Oryantalizm* kitabını yayımlayarak, İslam ve Arap düşmanlığının, Filistin halkının hak taleplerini çiğneme açısından meşrulaştırıcı önemini vurgulamıştı.⁽⁶⁾ Amerikan üniversitelerinde 1980’lerden itibaren ders veren Ortadoğu uzmanlarının büyük çoğunluğu Edward Said ile hemfikir iken, Bernard Lewis’in başını çektiği küçük bir siyonist gazeteci ve akademisyen grubu, İsrail’in işgalini savunmak için oryantalist medeniyetler çatışması tezini iyice şiddetlendirip, yeni bir müslüman karşıtı ırkçılığa dönüştürdü.⁽⁷⁾ Geçen kırk yıl boyunca, Bernard Lewis akademik çevrelerde bir ilim adamı değil, siyonist işgali meşrulaştırmaya çalışan bir propagandist olarak görülürken (ki bu tarihten sonra Bernard Lewis hiçbir ciddi akademik toplantıya katılmayacaktır), Lewis’in Filistin halkının bağımsızlık taleplerini müslümanların Batı ve yahudi düşmanlığıyla açıklayan ve tarihi saptıran ideolojik tezleri, Yahudi lobisinin ana argümanları haline gelip, ABD’deki siyasî parti ve liderlerin kararlarını ve söylemlerini şekillendirdi.⁽⁸⁾ Sadece Donald Trump gibi Cumhuriyetçi parti liderleri değil, Demokrat Parti’nin tüm liderleri de konu Filistin halkının özgürlüğüne gelince, bir anda Bernard Lewis’in oryantalist diliyle konuşmaya başlayacaktır. Mesela, ABD Başkanı Biden,

süregiden Gazze katliamını, müslümanların binlerce yıllık yahudi düşmanlığına verilen bir cevap olarak açıklayan bir konuşma yapabilmekte, hangi şartlarda olursa olsun İsrail işgalini ve zulmünü meşrulaştırabilmektedir.(9)

İşte tam da bunun farkında olan öğrenci hareketi, bir yandan Gazze'deki katliamı durdurmaya çalışırken, bir yandan da Amerikan dış politikasına İsrail lobisi tesiriyle hâkim olan Bernard Lewis'in İslamofobik medeniyet çatışması tezinin sahteliğini ve yalanlarını ifşa edip, Kissinger'in siyonist Ortadoğu diplomasisinin zehirli mirasını açığa çıkarıyorlar. Yine öğrencilerin hepimize öğrettiği en önemli gerçek ise, İslamofobi ve ırkçılığın, müslümanları veya Filistin halkını tam olarak tanımamak ve cehaletten kaynaklanmadığı; bilakis, bu ırkçı tezlerin, Filistin mücadelesinin evrensel ilkelerine ve hak taleplerinin meşruiyetine karşı koymak için özellikle kasıtlı üretilen yalan hikâyeler olduğunu göstermeleridir.

Benim kampüsteki Gazze protesto çadırlarını ziyaret ederken tüm bu konuları düşünmeme vesile olan sohbet, sadece 18 ve 19 yaşında olan ve o sırada benim "Sömürgecilik ve Dekolonizasyon Tarihi" dersimi alan iki öğrenciyle yaptığım kısa sohbet oldu. Protesto esnasındaki meşguliyete rağmen benim dersimin final ödevini de düşünmek zorunda olan öğrencilerden birisi, benim bildiğim ama pek kullanmadığım "gaslighting" tabirine referansla, "Hocam, final ödevimi sömürgeciliğin ve ırkçı oryantalizmin nasıl dev bir gaslighting olduğunu anlatan bir konu üzerinde yazabilir miyim?" diye sordu. Yüzümdeki şaşkınlık ifadesini fark edince, öğrenci devam etti: "Şimdi Filistinlilere yapılan da bu değil mi zaten?" diye devam etti. "Sömürge altında yaşarken özgürlük ve adalet isteyen mazlum insanları ezenler, bir de onlara dönüp 'Ezilmiş olmanın suçu sana ait, sen hem özgürlüğü hak etmiyorsun hem de bizim medeniyetimize düşmanlık eden barbar bir dine ve ırka aitsin' deyip duruyorlar. Aslında bu oryantalist ve ırkçı tezlere, gaslighting yapma demekten başka cevap vermek bile doğru değil" diye sürdürdü.(10)

Namık Kemal'in *Renan Müdafaaamesi*'nde dediği "Avrupa Şark'ı bilmez" ibaresinden sonra geçen yüz elli yıldır müslüman, Türk, Arap veya üçüncü dünya düşünce tarihi hep oryantalizm eleştirisi ile geçti. Bu genç Filistin yanlısı öğrencinin yorumunu dinleyince, keşke biz de bu suçlamaları binlerce sayfalık akademik reddiyeler yerine, "Gaslighting yapma, bize hakkımızı ve özgürlüğümüzü ver" diye kısa ve net cevap verebilseydik, dedim içimden.

.....

* Prof. Dr. Cemil Aydın, University of North Carolina-Chapel Hill, Küresel Tarih Kürsüsü.

** Gaslighting, bir kişiyi kendi gerçeklik algısını sorgulamaya yönlendirerek manipüle etme ve kontrol altına alma yöntemidir. Bu tür manipülasyon, kişinin kendi hafızasını, algısını ve akıl sağlığını sorgulamasına neden olacak şekilde sistematik olarak uygulanır. Gaslighting, genellikle psikolojik istismar biçiminde ortaya çıkar ve mağdur üzerinde güç ve kontrol elde etmek amacıyla kullanılır.

1 Uluslararası Suç Mahkemesinde Filistin'e yapılan katliam davası için: "State of Palestine," International Criminal Court, ICC-01/18, <https://www.icc-cpi.int/palestine>.

2 North Carolina Üniversitesi kampüsündeki olaylar hakkında daha fazla detay bilgi için: Bkz: Katelyn Kai, "'Our Campuses Have Been Turned Into War Zones': The Aftermath of Police Action at UNC's Pro-Palestinian Encampment," *Indy Week*, 5 May 2024, <https://indyweek.com/news/orange/our-campuses-have-been-turned-into-war-zones-the-aftermath-of-police-action-at-uncs-pro-palestinian-encampment/>

3 Lee H. Roberts and J. Christopher Clemens, "A Message from University Leaders on Campus Protests," 30 April 2024, <https://chancellor.unc.edu/2024/04/30/a-message-from-university-leaders-on-campus-protests/>

4 Henry Kissinger'in diplomatik girişimlerinin nasıl Mısır'ı denklem dışı bırakıp, İsrail'in işgalini daimi kılmayı amaçladığını tartışan bir eser için bkz, Salim Yaquub, *Imperfect Strangers: Americans, Arabs, and US–Middle East Relations in the 1970s* (Ithaca: Cornell University Press, 2016). Ayrıca Samuel P. Huntington, *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order* (New York: Free Press, 2002).

5 Sahar F. Aziz, "Presumptively Antisemitic: Islamophobic Tropes in the Palestine Israel Discourse," Rutgers Center for Security, Race and Rights, 20 December 2023, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4662519

6 Edward Said, *Orientalism* (New York: Vintage Books, 2003 [1978]).

7 Bernard Lewis, "The Roots of Muslim Rage," *The Atlantic Monthly*, September 1990, 47-60; Lewis, *The Jews of Islam* (Princeton: Princeton University Press, 1984); and Lewis, *Islam and the West* (New York: Oxford University Press, 1993).

8 Peter Osborne, "Do Not Weep For Bernard Lewis, High Priest of War in the Middle East," *Middle East Eye*, 22 May 2018, <https://www.middleeasteye.net/opinion/do-not-weep-bernard-lewis-high-priest-war-middle-east>. See also Cemil Aydin, "The Politics of

Conceptualizing Islam and the West,” *Ethics and International Affairs* 19:1 (Winter 2005): 93-100.

⁹ Erica Green and Michael Sheer, “In Speech, Biden Describes Surge of Antisemitism in US,” *New York Times*, 8 May 2024, <https://www.nytimes.com/live/2024/05/07/us/biden-holocaust>.

¹⁰ Filistin’e yapılan katliamın medeniyet-barbarlık ikiliği üzerinden meşrulaştırılmasının eleştirisi için bkz: Azeezah Kanji, “The ‘Civilized World’ and its Genocides: Gaza’s Colonial Precedents,” Yellowhead Institute, 23 November 2023, <https://yellowheadinstitute.org/2023/11/23/the-civilized-world-and-its-genocides-gazas-colonial-precedents/>